

Голові спеціалізованої
вченої ради ДФ 20 051.137
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору політичних наук, професору
Климончуку Василю Йосифовичу
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора політичних наук, професора, професора кафедри міжнародних
відносин та суспільних комунікацій Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Федуняка Сергія Георгійовича

на дисертацію Супруна Віталія Ростиславовича

**«Політика безпеки та оборони України: зовнішньополітичні
стратегії, інтеграційні ініціативи, еволюція загроз»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 «Політологія»

Актуальність теми дослідження. Сучасні виклики, пов'язані з
деструкцією усталеної системи європейської безпеки, вимагають
глибокого аналізу змін у державній політиці країн, які опинилися на
геополітичному розломі. Україна, як держава, що фактично перебуває в
епіцентрі трансформаційних процесів і збройної агресії, змушена постійно
адаптувати власну безпекову та оборонну політику до нових реалій. Саме
тому комплексне дослідження змісту, механізмів та наслідків такої
трансформації є надзвичайно актуальним.

Тематика дисертації охоплює один із найбільш напружених і динамічних періодів новітньої історії України — від постпомаранчевої доби до повномасштабної війни. У цей час відбувалися глибокі зміни у зовнішньополітичному курсі, правовій базі безпеки, характері співпраці з європейськими, євроатлантичними та євразійськими інституціями, а також у сприйнятті основних загроз. Аналіз цих процесів дозволяє не лише відтворити логіку стратегічних рішень, а й оцінити їхню ефективність у довгостроковій перспективі.

Дослідження має прикладне значення, оскільки його результати можуть бути використані в процесі формування нових політик у сфері національної безпеки, оборонного планування та міжнародної взаємодії. З огляду на складність сучасного безпекового середовища, потребу в осмисленому стратегічному мисленні та переоснащенні інституційних механізмів, ця робота є затребуваною як у науковому, так і в експертно-аналітичному середовищі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена в межах науково-дослідної теми «Центральна та Східна Європа у міжнародних відносинах» (державний реєстраційний номер 0114U001590), що реалізується на кафедрі міжнародних відносин факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків. Наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, характеризуються високим ступенем обґрунтованості завдяки використанню комплексного міждисциплінарного підходу та широкого спектра методів дослідження. Робота базується на поєднанні загальнонаукових (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення) і спеціальних методів (системного, структурно-функціонального, історичного, діалектичного, інституційного аналізу, контент-аналізу, кейс-

стаді та івент-аналізу), що дозволяє глибоко осмислити динаміку та трансформацію політики безпеки й оборони України впродовж 2004–2022 років.

Наукова аргументація ґрунтується на ретельно сформованій джерельній базі, до якої входять нормативно-правові акти, міжнародні угоди, стратегічні документи, аналітичні матеріали офіційних установ, праці українських та зарубіжних дослідників, а також матеріали авторитетних аналітичних центрів. Така різнопланова джерельна база забезпечує всебічність аналізу та дозволяє авторові надійно верифікувати свої висновки.

Висновки дисертації логічно витікають із поставлених цілей і завдань, демонструючи послідовність, внутрішню узгодженість та наукову цілісність дослідження.

Наукова новизна та достовірність одержаних результатів. Наукова новизна дисертації полягає у формулюванні цілісного підходу до аналізу політики безпеки та оборони України як складової її зовнішньополітичної трансформації та регіонального переорієнтування. Дослідження вперше у вітчизняній політичній науці репрезентує систематизовану модель еволюції безпекового дискурсу України у взаємозв'язку з інтеграційними ініціативами, кризами стратегічної орієнтації та динамікою міжнародного середовища в період посилення ревізійоністських прагнень Російської Федерації.

Автор обґрунтовує концепцію політики безпеки та оборони не лише як реактивного механізму захисту, а як активного інструменту формування геополітичної суб'єктності держави. Новизна полягає також у застосуванні багаторівневого підходу до аналізу взаємодії України із західними (ЄС, НАТО) та пострадянськими (передусім Росією) безпековими структурами з урахуванням асиметрії ресурсів, стратегічних очікувань і змінних загроз.

Досліджено процес поступової сек'юритизації Російської Федерації в українському політичному дискурсі, що дало змогу простежити трансформацію сприйняття загроз і перехід від політики балансування до моделі повної зовнішньополітичної переорієнтації. У межах трьох хронологічних етапів — 2005–2010, 2010–2014, 2014–2022 — запропоновано кейс-аналіз ключових рішень, нормативних змін і стратегічних зрушень у сфері безпеки та оборони, що дозволяє розглядати їх не ізольовано, а як частину широкого політичного циклу трансформацій.

Достовірність одержаних результатів підтверджується глибоким опрацюванням широкої джерельної бази — включно з офіційними документами, міжнародними угодами, доктринальними текстами, експертними звітами та заявами політичних акторів. Методологічне підґрунтя дослідження забезпечено поєднанням міждисциплінарних підходів — від теорій сек'юритизації та регіоналізму до порівняльного аналізу політик, що дозволило досягти високого рівня теоретичної обґрунтованості й аналітичної глибини.

Практичне значення результатів дослідження. Практична значущість дисертації Супруна В. Р. полягає не лише в актуалізації питань безпеки та оборони, а й у запропонованій системній логіці їх розуміння — як елементів зовнішньої політики в умовах зміни регіональної ідентичності України.

Автор не обмежується аналізом безпекових інститутів чи нормативної бази — натомість пропонує бачення політики безпеки як механізму зміни просторової належності України: від пострадянського до європейського безпекового комплексу. Такий підхід може бути безпосередньо використаний у формуванні державних рішень, які стосуються переосмислення стратегічного позиціонування України, зокрема у відносинах з сусідніми державами та міжнародними організаціями.

Окрім цього, робота має прикладну цінність у сфері політики пам'яті та зовнішньополітичного наративу: автор розкриває, як безпекова політика формується не лише через рішення еліт, а й у відповідь на символічні події. Це дає підстави розглядати дисертацію як аналітичну базу для стратегічної комунікації держави у міжнародному середовищі.

Робота також цінна тим, що вона може бути інтегрована в процес стратегічної діагностики ризиків — як на рівні державного управління, так і в діяльності недержавних дослідницьких структур. У період нестабільності дисертація пропонує не лише констатацію загроз, а й структурований підхід до їх еволюції.

І нарешті, запропонована автором карта безпекових моделей, логіка періодизації та виділення малих альянсів як нового явища в регіональній політиці можуть стати основою для розробки інструментів «м'якого закріплення» України в західних структурах до моменту формального членства в ЄС чи НАТО.

Загальна оцінка змісту роботи. Дисертаційне дослідження Супруна В. Р. на тему «Політика безпеки та оборони України: зовнішньополітичні стратегії, інтеграційні ініціативи, еволюція загроз» становить собою ґрунтовне наукове опрацювання, яке поєднує високий рівень концептуальної розробки з аналітичною глибиною й методологічною виваженістю. Робота вирізняється логічною структурованістю та комплексним підходом до осмислення трансформацій безпекової політики України в мінливих геополітичних умовах.

У першому розділі автор зосереджується на теоретичних і методологічних засадах дослідження, демонструючи обізнаність у класичних і сучасних теоріях міжнародних відносин, сек'юритизації, геополітики, регіоналізму та реалізму. Запропоноване визначення політики безпеки та оборони як стратегічного багатовимірного інструменту державної політики відображає глибину теоретичного аналізу, що

ґрунтується на європейському досвіді та потребі адаптації національних підходів до стандартів ЄС і НАТО.

Другий розділ присвячено періоду президентства Віктора Ющенка (2005–2010) і фокусується на поступовому зрушенні зовнішньої політики України у бік європейської та євроатлантичної інтеграції. Автор докладно аналізує нормативні та стратегічні документи, формування співпраці з НАТО й ЄС, регіональні ініціативи, а також складні відносини з Росією, що залишалася водночас джерелом загроз і партнером у політичному дискурсі.

У третьому розділі проаналізовано період президентства Віктора Януковича (2010–2014), який відзначився стратегічним відходом від євроатлантичного курсу та спробами інтеграції в російський безпековий простір. Автор показує, як політика позаблоковості фактично перетворилася на зовнішньополітичну ізоляцію, що створило передумови для посилення вразливості України в умовах зростаючої агресії РФ. Дослідження чітко фіксує прорахунки цього періоду, які згодом стали каталізатором російської воєнної експансії.

Четвертий розділ охоплює період 2014–2022 років, що став вирішальним для переосмислення стратегічних орієнтирів України. Докладно досліджено перехід до чітко артикульованого курсу на членство в ЄС та НАТО, нормативне закріплення цих прагнень у законодавстві, процес сек'юритизації Російської Федерації як основного джерела загроз, а також формування нових регіональних безпекових форматів на кшталт Люблінського трикутника, Квадриги та інших «малих альянсів».

У цілому дисертація є переконливим свідченням зрілості автора як політичного аналітика й дослідника. Робота вдало поєднує емпіричний матеріал і теоретичні узагальнення, демонструє міждисциплінарний підхід та високий рівень наукової обґрунтованості. Особливо варто відзначити здатність автора до порівняльного аналізу безпекових моделей і стратегій,

актуалізацію міжнародного досвіду та концептуальну рефлексію щодо місця України в сучасній системі регіональної безпеки. Дисертація становить вагомий внесок у розвиток української політичної науки, зокрема у сфері безпекових досліджень, зовнішньої політики та євроінтеграційних процесів.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності. Використання чужих ідей, концепцій, цитат, а також матеріалів з офіційних документів та періодичних видань супроводжується належними бібліографічними посиланнями на відповідні джерела. Ознак академічного плагіату чи інших порушень етичних норм наукової діяльності виявлено не було.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи основні положення та наукові результати дисертаційного дослідження, доцільним вважаємо формулювання окремих зауважень і рекомендацій, спрямованих на уточнення окремих аспектів роботи та підвищення її науково-методологічної досконалості.

1. Якісний вимір політики безпеки та оборони України ґрунтовно представлений як в основному тексті дисертації, так і в додатках, де подано розгорнутий огляд нормативно-правових актів, стратегічних документів та практичного співробітництва, що дозволяє всебічно простежити еволюцію зовнішньополітичного курсу держави. Водночас з огляду на загальну глибину аналітичного підходу, доцільним видається включення елементів кількісного аналізу, зокрема динаміку оборонного бюджету та показників оборонно-технічної співпраці. Це могло б надати додаткової емпіричної верифікованості окремим твердженням, а також посилити аргументаційний потенціал дослідження в частині оцінки ефективності реалізованої політики.

2. Значна увага в дисертації зосереджена на державному вимірі формування політики безпеки та оборони, що забезпечує структуровану й послідовну аналітичну рамку дослідження. Водночас з огляду на активізацію низових ініціатив у сфері безпеки після 2014 року, доцільним видається часткове врахування ролі громадянського суспільства, які стали помітними агентами впливу на суспільно-політичний порядок денний. Залучення цього виміру могло б розширити соціальну базу аналізу та надати додаткової глибини розумінню трансформаційної динаміки безпекової політики України.

3. Період 2010–2014 років (третій розділ) потребує більшої уваги до внутрішньоінституційного виміру. Розділ, присвячений президентству Віктора Януковича, достатньо детально висвітлює зовнішньополітичні зміни та відмову від стратегічного курсу на євроатлантичну інтеграцію. Водночас процес згортання інституційної інфраструктури євроатлантичної інтеграції (ліквідація відповідних інституцій, вилучення положень про НАТО з нормативної бази) варто було б показати детальніше — як елемент контрольованої деінтеграції. Це дозволило б краще оцінити вплив внутрішніх рішень на стратегічну вразливість України перед російською агресією.

4. Однією з особливостей безпекової ситуації України є те, що процес інтеграції до ЄС і НАТО відбувається в умовах тимчасової окупації частини українських територій Російською Федерацією та ведення активних бойових дій на цих територіях. У цьому контексті дослідження могло б виграти від хоча б стислого осмислення так званої «дилеми суверенітету» в умовах глибокої інтеграції: наскільки держава, яка не має повного контролю над усією своєю територією, може передавати частину суверенітету наднаціональним інституціям. Артикулювання цього питання, навіть у формі короткого філософсько-правового розгляду, могло б надати дослідженню додаткової глибини та підкреслити унікальність

українського кейсу в сучасній міжнародній практиці, розширюючи й практичну релевантність для фахівців, залучених до процесів європейської та євроатлантичної інтеграції.

5. Автор демонструє високий рівень аналітичної майстерності у розгляді провідних безпекових акторів в регіоні, зокрема, Європейського Союзу, НАТО, США та Російської Федерації. Такий фокус дозволив глибоко проаналізувати основні вектори зовнішньої та безпекової політики України в контексті її регіонального і трансатлантичного позиціонування. Разом із тим, у роботі лише побіжно згадується вплив інших важливих глобальних гравців — передусім Китайської Народної Республіки, яка упродовж аналізованого періоду послідовно посилювала свою присутність на міжнародній арені, зокрема в Європі, Чорноморському регіоні та в межах ініціативи «Один пояс — один шлях». Включення цього виміру могло б надати дослідженню додаткової глибини в контексті формування багатовекторної стратегії безпеки України у системі глобального суперництва. Утім, відсутність цього аспекту жодним чином не знижує наукової цінності роботи, а лише окреслює потенційний напрям для подальших наукових розвідок.

Наявні зауваження та дискусійні моменти не суперечать основним науковим положенням дослідження, а навпаки — сприяють розширенню його концептуальних засад. Вони не ставлять під сумнів ані актуальність, ані наукову новизну отриманих результатів, а виступають чинником, що стимулює подальше теоретичне осмислення й практичне удосконалення обраної тематики. Дисертаційне дослідження може бути обґрунтовано розглянуте як суттєвий інтелектуальний вклад у формування національної наукової школи у сфері зовнішньої політики та безпекознавства України.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Супруна В. Р. «Політика безпеки та оборони України: зовнішньополітичні стратегії, інтеграційні ініціативи, еволюція загроз» є цілісною, оригінальною,

самостійною та завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами). Робота не містить порушень академічної доброчесності, що підтверджується наявністю належних посилань на використані джерела та відсутністю ознак плагіату. Дослідження характеризується високим рівнем академічної культури та демонструє здатність автора до самостійного проведення ґрунтовного наукового аналізу. З урахуванням наведеного, Супрун Віталій Ростиславович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія».

Офіційний опонент:

доктор політичних наук,
професор, професор кафедри
міжнародних відносин
та суспільних комунікацій
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Сергій ФЕДУНЯК